

Megjelenik július és augusztus kivételével
minden hó 20-án
Szerkesztőség és kiadóhivatal
Budapest, II., Zsigmond-utca 10.
Telefon 81-02.
Postacheque-számla 19072. sz.

SZERKESZTIK ÉS KIADJÁK:
Dr. WILHELM FRIGYES ügyvéd
felelős szerkesztő
PAP SÁMUEL
az Orsz. Halotthamvasztó Egyes. titkára
társszerkesztő

Előfizetési ár:
Egész évre . . . 4 K — f
Egyes szám ára — K 40 f
Hirdetések díjszabás szerint

TARTALOM: B. A.: A pössnecki krematórium (képpel). — Klammer Pál: Mégis engednek . . . — Bel- és külföldi hírek — Egyesületi hírek. — Közgazdasági rovat. — Szerkesztői üzenetek. — A kiadóhivatal közlései. — Hirdetések.

Hamvasztás.

Január 1-én új előfizetést nyitottunk a „Hamvasztás”-ra. Kérjük azokat a tisztelt olvasóinkat, akiknek előfizetése december végén lejárt, szíveskedjenek a megújításról gondoskodni, hogy a lapot akadálytalanul küldhessük tovább. — A „Hamvasztás” előfizetési ára egy évre 4 korona.

A pössnecki krematórium.

(Képpel.)

Fordította: B. A.

Két évvel az első európai, a milanoi krematórium felépítése után, tehát 1878-ban, megnyitott Gothában Németország első krematóriuma.

Azóta thüringiai földön még négy épült és pedig a jenai 1898-ban, az eisenachi 1902-ben, a koburgi 1907-ben és a pössnecki 1908-ban, úgy, hogy az összes németországi krematóriumok egyhatodrésze a kis Thüringiában van.

A tény, hogy Pössneck városa 13.000 lakójával egy krematórium építtetését elvállalni merte, messze Németország határain kívül is nagy feltűnést keltett, különösen

azonban a halotthamvasztás thüringiai és szászországi hívei részére hatalmas buzdtítás

hogy egyesületekbe tömörüljenek és hamvasztó kemencék létesítésére törekedjenek.

A kérdés, vajon kis városokban kifizeti-e

magát a krematóriumok építése, véleményem szerint csakis a lakosság-nak a halotthamvasztással szemben elfoglalt álláspontjától függ.

A pössnecki halotthamvasztó egyesület csak 1905. nov. havában alakulván, — ma 600-nál több tagot számlál — már 1906-ban tett ajánlatot a városi tanácsnak egy krematórium építése tárgyában. A

tanács csakhamar engedélyezte és hosszabb megfontolás után elhatározta, hogy a krematóriumot a temető közepén levő stilszerű kápolná-

A pössnecki krematórium külső látképe.

hoz odaépítik. Az építkezés számára a kályhát és sülyesztőt beleértve 26.000 M-t folyósítottak.

A kápolna mögött kellett 11 m mélységből a földet eltávolítani. Mikor az épület elkészült kitűnt, hogy az égető helyiség, mely csak egy méter magasan állott ki a földből, semmi tekintetben sem felel meg az esztétikai követelményeknek. Azért az egyesület a tanácsot arra kérte, építtessen az égetőn egy urnacsarnokot, mely egybe legyen kötve a kápolnával és vele egy magasságban is álljon. Ezenkívül még egy urnaligetet is tervbe vettek.

Az urnacsarnok elkészült és mondhatni, az építéseknek teljes mértékben sikerült a kápolnát és a krematóriumot egy harmonikus egésszé olvasztani. Az összes költségek 35.000 márkára emelkedtek.

Ha belépünk a kápolnába, feltűnik az oltárfulke előtti sülyesztő, mely mivelhogy a kápolna a mindkét temetkezési eljárást megelőző gyászceremoniáknak egyaránt szolgál, elföldelés alkalmával el van fedve, hamvasztásnál azonban a mélységből hidraulikus nyomás következtében felemelkedik egy asztallaphoz hasonló lemez, melyre a koporsót állítják.

A beszentelés után a koporsó lassan, nesztelenül lesülyed és a nyílás bezáródik.

Az égető helyiségben a koporsót átteszik egy vaskocsira. Gyorsan kinyílnak a kályha vasajtai és a második ajtót is felhúzzák, a kocsit beviszi a koporsót, ott leteszi és visszagördül. Az ajtók bezárulnak. 1000 foknyi hő $1\frac{1}{4}$ – $1\frac{1}{2}$ óra alatt hamuvá, tiszta eléghetetlen foszforsavas mésszé változtatja a tetemet. A hamu alatt összegyűl egy urnában és vagy átadják a földnek, vagy az urnacsarnokban helyezik el.

Egy elhamvasztás költségei 32–40 марка között váltakozik.

Érdekes, hogy a szász-meiningeni kormány semmiféle kifogást nem emelt a krematórium ellen. A szász-meiningi hercegség hivatalos közlönye az egyházi főtanács következő hirdetését tette közzé:

„Miután a pössnecki krematóriumot a használatnak átadták, a hercegség más városaiban krematóriumok építését vagy

tervbe vették, vagy pedig máris megkezdették, elhatároztuk, hogy az evangélikus papság kötelességévé tesszük, hogy a halott elhamvasztása alkalmával akár a gyászházban, akár egy a temetőn lévő méltóan berendezett helyiségben, beszéddel és imával a végtiszteletet megadja. Ha azonban valamely lelkész elhamvasztások alkalmával nem akarná a bucsuztatást elvállalni, köteles, lelkészi jogainak megrövidítése nélkül, ezt a halott hátramaradottjainak bejelenteni és kívánságukra egy másik az egyházhhoz tartozó papnak a felhatalmazást megadni.“

Az első elhamvasztás 1908. október 16-án történt.

Mégis engednek. . .

Irta: Klammer Pál, a bécsi halotthamvasztó egyesület titkára.

Magasabb szempontból ítélnék azok, kik a nagyvárosok miatt gondolnak a halotthamvasztásra, mert a temetőknek szánt hely mindinkább szűkebb lesz. Előrelátható, hogy bizonyos idő múlva, mikor a szabadkőművesek a halotthamvasztást már nem bujtogató és izgató kísérletek gyanánt fogják használni, az egyház megszabott határokon belül vele ki fog békülni.

„Korrespondenzblatt für den katholischen Klerus Österreichs.“

A látszólag legmakacsabb ellenfél, aki merev visszautasításával egyedül állott akkor, a mikor már a legmaradibb állami hatalmak is engedtek, a római katolikus egyház a halotthamvasztással „megszabott határokon belül meg fog békülni“. A szabadkőművesek magatartását, melyről a klerikálisok osztrák főlapja beszél, ugyanis alaposan félremagyarázták. Az említett főindító ok, a temető-hiány, mindennap nagyobb és veszedelmesebb mérveket ölt. A nagyvárosokban a temető-hiány kísért, sőt a középszerű városokat is érinti már. Nagy terheket ró minden városra, és sok helyen már a *felekezeti temetőkre szorulnak a városi hatóságok*. S épen a nagyvárosaink azok, melyek *csődöt mondanak*, ha arra kerül a sor, hogy a közre nézve oly fontos temető-kérdést saját hatáskörükben rendezzék.

A negyedmillió lakossal bíró Prágában 40 hektár temető van; ebből 36 hektár vagyis 90 százalék egyházi tulajdon. Grác (150.000 lakossal) temetői 38 hektárt foglalnak el, mely terület *mind* egyházi tulajdon. Gráz városa át akarta venni a temetőket. Minthogy ingatlan vagyona 25 millió korona, a temetők pedig másfél millió korona értéket képviselnek, a város *vagyona nem bírta volna el* azt az óriási megterhelést. A

közép és kisvárosokban sincsenek kedvezőbb viszonyok. Csehországban 10 község egy közös temetőt rendezett be, mely 1890-ben 165 hektár, 1900-ban 265 és 1910-ben már 365 hektár területet lefoglalt. És ez is kevés. S mert a közös temető már ki nem bővíthető, Turn városnak (Teplitz mellett) ki kellett lépni a községből. És mi lesz akkor, ha az 1000 sírhely mind el lesz foglalva? Használják ugyan 12 évi turnusokat, de ez a kegyeletlen intézmény sem használ sokat.

Hogy mekkora megterhelést jelentenek a temetők a városokra nézve, megvilágítja a prágai példa. A város kiadásai voltak egy évtized alatt 1900–1910-ig 16 millió 629.000 korona, vagyis az előző évtizedhez képest évenként 610.000 koronával több. Ez csak a városi temetőkre vonatkozik, amelyek az összes temetőknek csak 10 százalékát teszik. A prágai felekezeti temetőkben 53.460 sír és 3548 kriptá gondozásba van adva. Ez egy nagyváros a halottaknak, mely félelmetesen megnő és az élőknek szánt helyet mindinkább szűkíti.

Brünnben a temetőkre 8, Prágában 9, Grácban 10 százalék esik a város beépített területéből. Sőt kisebb városokban az arány még sokkal kedvezőlenebb, pl. Olmützben 22 százalék. A hatalmas olmützi érsek tapasztalhatja saját hatáskörében, hogy mennyi területet foglalnak el a temetők és hogy ez a körülmény sokkal erősebben szól a halotthamvasztás mellett, mint a szabadkőmívesek és az egyház ellenségeinek állítólagos agitálása. Abból megérthetik a főpapok mért van az, hogy azok a németországi városok melyekben hamvasztó kemence van, *leszállítják* a temetési költségeket, holott az osztrák hatóságok évről-évre *felemelik* a sírhelyek árait anélkül, hogy a mérleg kiegyenlítődne. És beláthatják az egyház fejei, hogy a kibékülés már aktuális és sürgős ügy. A többi keresztény felekezet már lemondott az ellentállásról még mielőtt a halotthamvasztás hívei (különben természetesen) alapelvüket tudatták volna, hogy a halotthamvasztás sem a vallás, sem a politika dolga, tisztán kulturális előrehaladásról van szó a temetkezés terén. Ezt hangoztatta az ó-katolikus lelkész is, ki a bécsi halotthamvasztási nagygyűlésen felszólalt. S ezt vallja a mecklenburgi protestáns egyház is azzal az egyoldalú elhatározással, hogy *saját hatáskörében* és saját felelősségére krematóriumot fog építtetni.

A többi keresztény egyház magatartása nem lehet sokái: közömbös a katolikus egyházra nézve sem. Mert, ha egy család elhunyt tagját egyházi szertartással akarja elhamvasztatni s a katolikus pap azt megtagadja, akkor a szomszéd egyház képviselőjéhez fordulnak, — s ez *megadja a végtisztességet* ellenmondás nélkül és szolgálatra készen. Az egyházi fejedelmek, kik jövedelmük nagyságát alig tudják megbecsülni, amiatt talán nyugodtan aludnának, de nem úgy a tömérdek kis szolgálja az istennek. Mily kellemetlen helyzetbe hoznak pl. egy közepes jövedelmű plébánost,

ha a halott hátramaradottai a plébániára mennek „Főitsztelendő ur, meghalt az apám. Utolsó kívánsága szerint el fogjuk hamvasztatni.” S a család képviselője megnevezi a beszentelésért járó eléggé nagy összeget. Mily furdalásokat érez egy ilyen plébános, ki nagyon jól tudja, hogy nem a katolikus *vallás*, hanem a katolikus *egyház* tiltja a halotthamvasztást. Tudja a méltóságos püspök ur, mily *cselfogásra* gondol ilyenkor a vidéki plébános? Azt tanácsolja a plébános: állítsanak ki egy nyilatkozatot, mely szerint — *a látszat kedvéért* — nem a halott kívánta az elhamvasztást, hanem csupán a hátramaradottak kívánságára történik, mi ellen már a halott mitsem tehet. Ha aztán a hátramaradottak azt a plébános előtt is ismeretes tényekkel ellenkező nyilatkozatot megtevéstés céljából kiállítják, akkor a katolikus pap is elvégezheti az egyházi temetési szertartást, amint tőle kívánják. Az a nyilatkozat feloldja őt az alól a rá nézve kötelező főpásztori tilalom alól és lehetővé teszi neki, hogy az ígért összeget zsebre vág hassa, ami ellenkező esetben az engedékenyebb, más vallású kartárs vetélytársi zsebébe vándorolt volna.

Ilyen képmutatásra kényszerítik az egyház nagyjai az alájuk rendelt kicsinyeket. Képmutatás az istennel és az emberekkel szemben. Nem csoda, ha nemesebben gondolkodó papok arra a méltatlan humbugra nem hajlandók, hanem — ha törik, ha szakad, — teljes díszben jelennek meg és teljes összhangban istenükkel és lelkiismeretükkel végzik hivatásukat. Kevés ilyen találunk, de mégis vannak és a halotthamvasztás terjeszkedésével mindinkább többen lesznek. Vajjon mit gondolt magában az a falusi plébános, ki Ginzkey gyártulajdonos elhamvasztandó hulláját készségesen beszentelte volna, de kinek sürgöny-kérdésére püspöke sürgönyileg azt válaszolta: „Beszentelés lehetetlen. De rekvietet mondhat.” *Egy rekviet a hamumaradékok fölé!* Nem szabad csodálkoznunk, hogy a falusi pap a püspök izenetét úgy értelmezte, hogy a hamumaradékokat már lehet ünnepélyesen *beszentelni*! S hol maradt a tilalom, ha Ginzkey hamvai tényleg minden ünnepélyességgel és a lehető egyházi pompával beszenteltettek?

Ime: a katolikus egyház papjai közt kitörőféltben van a kicsinyek harca a nagyok ellen, ha nem adnak eredményeket. Teljesen értjük a falusi vagy kisvárosi plébános eljárását, ha le nem mond az ígérkező jövedelemről, mihelyt hivatásának élve olyasmit tesz, amit vallása megenged, de felebbvalói és csakis ők, megtiltanak. Hogy nem az egyház elleni küzdelemről van szó, azt a vidéki plébános nagyon jól tudja, ki hivatást eléggé ismeri és a véleménynek helyt nem ad, hogy *őt* vagy a *vallást* nem követik, mikor csak holttestükről méltó módon gondoskodnak.

Akárhogy is történjék, tény, hogy a bécsi érseki hivatal főemberei az engedékenységet helyezték kilátásba — aényt, hogy az egyházi főméltóságok a temetőmizeriát beismerik és a halotthamvasztáshoz, mint se-

gedeszközöz folyamodnak ebben a kényes kérdésben, ezt a tényt akarjuk megrögzíteni. Ugy Ausztriában, mint Bajorországban ennek nagy hatása lesz.

A katolikus egyház eléggé bebizonyította a világtörténelem folyamán, hogy a megváltozott körülményekhez tud alkalmazkodni — s ily jelnek akarjuk azt a szavát is érteni, mely szól: hogy megszabott határokon belül meg fog békülni a halotthamvasztással.

Fordította: I. f. *)

BEL- ÉS KÜLFÖLDI HIREK.

Tisztelt Olvasóinkhoz!

A „Hamvasztás“ egyik főcélját képezi a fakultatív halotthamvasztás eszméjének minél szélesebb körben való propagálása, miért is lapunk terjesztését olvasóink szíves figyelmébe ajánljuk.

Azon tisztelt olvasóinkat, akik lapunkat kapják, felkérjük, hogy az előfizetési díjat legkésőbbben a hó végéig beküldeni szíveskedjenek, hogy a lapot akadálytalanul küldhessük tovább.

A Hamvasztás szerkesztősége és kiadóhivatala.

Budapest, II., Zsigmond-u. 10.

Telefon: 81—02.

Az eszme terjedése. Legutóbbi számunkban adtunk értesítést arról a nagyjelentőségű előadásunkról, amelyet Karánsebesen tartottunk a halotthamvasztásról és ma ismét egész sora a meghívásoknak fekszik előttünk, amelyeket különböző városok különböző egyesületei és társadalmi alakulatai küldenek hozzánk, kérve, hogy náluk is tartsunk ismeretterjesztő előadást. Ha csak rajtunk mulnék, mi minden egyes meghívásnak kész örömmel tennénk eleget, mert nekünk örömet okoz az a tudat, hogy ideális küzdelmünknek immár megvan az az eredménye, hogy az ország minden periferiáján érdeklődnek az eszme iránt, meg akarják azt ismerni és majd minden ismeretterjesztő »Lyceum« felveszi előadásának sorozatába a hamvasztás témáját is. Csak-hogy nem mindig mehetünk. Az utazás sok időbe és pénzbe kerül és ez okból a legtöbb meghívásnak nem áll módunkban eleget tenni. Pedig rosszul esik megtagadnunk a meghívás teljesítését, mert nagyon jól tudjuk, hogy a vidéki „Szabad Lyceumok“ élén rendszerint fiatal ambiciózus tanárok állanak, akik éppen úgy, mint mi, sokszor anyagi áldozattal küzdenek a maguk elé tűzött célért, a nép felvilágosításáért és műveléséért. Egyes különösen indokolt esetekben mégis elme-

gyünk, így pl. legközelebb Szarvasra, ahol az ottani szabad Lyceum keretében fogjuk előadásunkat megtartani. Ez lesz azonban e saisonban utolsó vidéki kirándulásunk.

Várady Zsigmond dr.

Megint kidőlt egy hatalmas, igazi férfiú,

akit nehezen fog ez a beteg magyar közélet nélkülözni. Nagyműveltségű, széles látkörű, radikálisan liberális és nagyszívű ember volt. Igazi európeér. Ritka szép kariért futott be és tragédiája éppen abban van, hogy olyankor dobta el magától fizikai fájdalomtól meggyötört életét, amikor egy fáradtságos, tehetséggel és szorgalommal megküzdött pályá delelőjén állott mindenképp által tisztelve, teljes erkölcsi integritásában és vagyoniilag is függetlenül, oly helyzeiben tehát, amelyet igen kevesen érnek meg. Mondanunk sem kell, hogy Várady lelkes híve volt a halotthamvasztásnak, amiről egy, múlt évi egyik számunkba írt gyönyörű cikkében bizonyosságot is tett. Sajnos, a mi nyomorult viszonyaink között, elhamvasztása oly nehézségekbe ütközött, hogy arról le kellett tenni és így holttestét az anyaföldnek adták át az egész ország impozáns részvétele mellett.

Felolvasások a halotthamvasztásról. Szigetkamaráról írják nekünk, hogy ott nagy érdeklődéssel várják Dr. Ujlaki Samu főorvossorvos előadását a Szi-lági István irodalmi körben, amelyet a halotthamvasztásról fog tartani vetített képek kíséretében. Ujabb jele ez az eszme terjedésének, hogy az ország legtávolabbi pontjain is irodalmi társaságok programjukba veszik a hamvasztás eszméjét és meg vagyunk arról győződve, hogy a tudós orvos urnak meglesz a remélt sikere. — *Pozsonyban* — mint értesülünk az ottani „Uránia“ tudományos színházban *Benzsay* Gida felolva ást tart a halotthamvasztásról vetített képek kíséretében, mely iránt Pozsony városában nagy érdeklődés mutatkozik. — *A zombori* Szabad Lyceumban január 19-én Dr. *Rapp* Jakab orvos érdekes felolvasást tartott a halotthamvasztásról, mely alkalommal a városháza díszterme zsufolásig megtelt hallgatósággal. Dr. Rapp a hamvasztás történetét élénk és hű színekkel mutatta be s az általa e célra készített 37 vetített képpel illusztrálta előadását, a melylyel számos hívet szerzett az eszmének. Több Lyceum meghívására előadását más városokban is meg fogja ismételni.

Törvény vagy rendelet? A m. kir. belügyminiszter valamikor mégis kénytelen lesz határozottan nyilatkozni a halotthamvasztásról. Egyszer már „ígérte“, hogy tanulmányozni fogja az ügyet, amelyet azonban törvényileg kell majd szabályozni. Törvényre nincs itt szükség. Szabályrendelet is elegendő. A porosz törvényt már ismertettük s ez a legrosszabb, amit eddig valaha a hamvasztás ügyében hoztak. Az osztrák-törvény tervezetét is közöltük, amely igen liberális tervezet, de csak tervezet és merőben különbözik a porosz törvénytől. Itt megemlítjük, hogy senki soha kifogást

*) A fenti cikket a „Phoenix“ 1912. évi 11. számából vettük át, s habár sok osztrák és német vonatkozású dolgot tartalmaz, melyeket rövidítve adunk vissza, általános érdekű anyagot is nyújt az egyház i ellenérveivel szemben.

nem emelt az ellen, hogy a hajókon elhunytat a tengerbe süllyesztik. Ha tehát a tengerészeti hivatal eltérhet rendeleti uton a földbe temetéstől, kiadhat a miniszterium is rendeletet, mely a halotthamvasztást szabályozza. A halotthamvasztás ellen nincs paragrafus törvényeinkben, tehát nincs megtiltva. *Ami nem tilos, az szabad, az meg van engedve.* Minden évben néhány hullát visznek ki hazánkból Németországba elhamvasztás végett. S még soha senkinek sem jutott eszébe hogy azt megakadályozza, vagy csak tiltakozzék is ellene. Belügyminiszterünk egész nyugodtan megkímélheti magát a *törvényhozástól*. A *rendelet* ellen lesz talán egy kerikális interpelláció no de erre ugy sem kell válaszolni.

i. f.

A somogyi halottkém. Kaposvári tudósítónk jelenti, hogy azokban a somogyi községekben, ahol nincsen orvos, arra alkalmas egyének végzik a halottkémi teendőket. Hogy ezek az alkalmas egyének mennyire „alkalmasok”, azt már számtalan eset igen szomorúan igazolta. Év végén ezek a halottkémek állítják össze a halálesetek statisztikáját is. Így történt, hogy a somogyi halottkém, Kovács István az új év első napjaiban jónak látta ezt a statisztikát összeállítani. Össze is állította és beküldte dr. Fischer Albert karádi körorvosnak egy levevében. Szól pedig a jelentés így:

„A tekintetes urnak kívánok boldogujévet, engedje az isten, hogy sok évet megérhessen jó erőben, egészségben, engedje az isten, hogy orvosi hivatalát sok éveken át folytathassa. Maradtam tisztelettel alázatos szolgája Kovács István halottkém. Tekintetes doktor ur! Ebben az elmúlt 1912-ik évben az én járásomba meghalt csak 26 áldás és béke poraikra. Szokott lenni 35—40.”

Ez csak pontos és ami a fő — magyar. Amíg ilyen halottkémek lesznek hazánkban, addig mi hiába küzdünk a kultúra fegyvereivel a krematóriumért. Szomorú közállapotaink olyan züllöttek, közegészségi viszonyaink annyira kétségbeesettek, hogy a reájuk használni szokott „balkáni” jelző ellen erősen tiltakoznék a — Balkán. Van-e ezekről tudomása nem a belügyminiszternek, — mert annak nincs — hanem gróf Tisza Istvánnak, Magyarország főatyauristénének s ha van, miért tűri?

A budapesti amerikai konzul meghalt. Londonból az a váratlan hír érkezik, hogy ott a Claryc szállóban hirtelen meghalt Nash Pál, a budapesti amerikai főkonzul. A főkonzul halálával Magyarország egy igazán értékes barátját veszítette el. Nash Pál 1877-ben a Newyork melletti Quenevában született, középiskoláit magánuton végezte, azután letette a konzuli vizsgát s 1903-ban Newyorkban a bankok légációs titkára lett. 1904-ben már az Egyesült-Államok konzula s első állomáshelye Velence, ahol megismerkedett Mayneri bárónővel, akit mintegy hat évvel ezelőtt nőül is vett.

1907-ben Vladivosztokba helyezték át, de ott csak igen rövid ideig tartózkodott, mert 1908-ban már Rheimsban találjuk, ahonnan június havában Budapestre helyezték át. Budapestet és a magyarokat rendkívül megszerette, kijelentette, hogy innen nem kívánczik elshová s a magyarok iránt érzett barátságát nemcsak nyíltan hangoztatta, hanem jelentéseiben annak mindig kifejezést is adott s tőle telhetőleg mindent elkövetett a mi idegenforgalmunk emelése érdekében. E téren talán legtöbbet akkor tett, amikor egy tátralomnici üdülését a Newyork Heraldban leírta s cikkében igaz elragadtatással nyilatkozott a Tátra panorámájának szépségéről. Temetése iránt sem a londoni amerikai főkonzulátus, sem családja nem intézkedhetett azonnal, mert tudták róla, hogy a halotthamvasztás híve s azt hiszik, hogy végrendeletének lesz egy pontja, mely a holttestének elhamvasztását rendeli el.

A zittai krematóriumban az 1912. évben 357 holttestet hamvasztottak el, szemben a múlt évi 288-al. Az elhamvasztottak közül 241 férfi és 116 nő volt. Az evangélikus vallásfelekezethez tartozott 209, a katolikushoz 131, a zsidóhoz 9, a többi egyéb felekezethez. A holttestek közül 64 Zittau városából, 27 a környékről, 121 Poroszországból és 145 Ausztriából került a krematóriumba. Magából Reichenbergből 25, Gablonzból 8, Rumburgból 2, Grázból 15, Prágából 20. Ezek az adatok maguk mindent megmondanak.

Amerika. A régi amerikai kulturállamokban Mexikóban és Peruban a halottégetés volt a szokásos temetkezési mód. Számos épület maradvány, urnaleletek, megégetett fegyverek és egyéb használati tárgyak bizonyítják ezt. Sok helyen a halott királyt rabszolgáival együtt égették el. Máshol csak a törzset égették el, a fejet nem. „Mounds”-nak nevezik azokat a dombokat melyekben részint elföldelt holttesteket, részint az elégetésre szánt kölemezéből emelt épületmaradványokat aláltak. A Kolumbus-utáni időkben az európai befolyás kiszorította a régi szokásokat.

1792-ben saját kívánságára égették el Henry Laurenst, az első kongresszus elnökét, aki Washington barátja volt s a tetszhaláltól való félelmében így intézkedett. Későbbben mások is követték példáját. 1876-ban nyílt meg az első amerikai krematórium Washingtonban. Északamerikában jelenleg 38 krematórium van a következő városokban: Boston, Cambridge, Springfield, Buffalo, Troy, Waterville, Newyork, Chicago, Cincinnati, Cleveland, San-Francisko, Los Angeles, Pasadena, Sacramento, Oakland, Milwaukee, Davenport, Minneapolis, St.-Paul, Indianapolis, Fort Wayne, Denver, Baltimore, Philadelphia, Pittsburg, Lancaster, Portland, Detroit, St.-Louis, Seattle, Tacoma, Washington és Montreal, ez utóbbi Canadában.

A troyi krematóriumot az Earl házaapár építette fia emlékére 75,000 dollár költséggel. Érdekes, hogy

Californiában aránylag a legtöbb hamvasztás történik. Pasadeniában és Oaklandban az elhaltak 50 százaléka elhamvasztatik. Általában folytonos emelkedésben van az elhamvasztások száma. Ide iktatjuk az utolsó tíz évi végeredményeket: 1901: 2713, 1902: 3200, 1903: 3532, 1904: 4093, 1905: 4328, 1906: 4537, 1907: 5325, 1908: 5480, 1909: 4668, 1910: 5346, 1911: 6184.

Eleinte a szénrel és kokszzsal fűtött u. n. Muffel kályhákat használtak. Most már leginkább a szénhidrogénfűtésű modern kályhákat alkalmazzák, melyekben a fűtéshez petróleumot vagy kerozint sűrített levegőre vagy gőzzel kevernek.

Mexikó is tervez egy krematoriumot. Argentína fővárosában Buenos Airesben is van egy krematórium a protestáns temetőben. De csak ritkán veszik igénybe.

A német krematóriumok november havi statisztikája ismét gyarapodást tüntet fel az 1911. év azonos hónapjának eredményével szemben. E hónapban avatták fel a berlini és a müncheni krematoriumokat, a melyekkel együtt immár 33 német krematórium működése hirdeti állandóan az ezme diadalát. Az egyes krematóriumok között így oszlik meg a hamvasztások száma:

	1912.	1911.		
1. Baden-Baden	10	3	—	—
2. Berlin	1	—	—	—
3. Bremen	69	40	—	—
4. Chemnitz	48	49	—	—
5. Coburg	32	31	—	—
6. Dessau	1	1	—	—
7. Dresden	51	46	—	—
8. Eisenach	10	20	—	—
9. Frankfurt a. M.	4	—	—	—
10. Gera	17	23	—	—
11. Göppingen	4	5	—	—
12. Gotha	42	57	—	—
13. Hagen i. W.	2	—	—	—
14. Hamburg	40	62	—	—
15. Heidelberg	11	7	—	—
16. Heilbronn	2	3	—	—
17. Jena	22	28	—	—
18. Karlsruhe i. B.	16	8	—	—
19. Leipzig	96	79	—	—
20. Lübeck	13	13	—	—
21. Mainz	23	35	—	—
22. Mannheim	13	27	—	—
23. Meiningen	8	8	—	—
24. München	2	—	—	—
25. Offenbach a. M.	21	21	—	—
26. Pörsneck	12	3	—	—
27. Reutlingen	1	—	—	—
28. Sonneberg	15	—	—	—
29. Stuttgart	37	30	—	—
30. Ulm	38	19	—	—
31. Weimar	9	—	—	—
32. Zittau	28	30	—	—
33. Zwickau	20	13	—	—

Összesen: 718 661 — —

Az idei többlet tehát 57, a mi 8%-os emelkedést jelent. Az elhamvasztottak közül 429 férfi és 289 nő volt, kik vallás szerint így oszlottak meg: 607 evan-

gelikus 69 katolikus, 25 zsidó, a többi más felekezetű. A hamvasztást 544 esetben előzte meg egyházi szertartás, tehát az esetek 78%-ában.

Ne mulassza el legalább egy ízben a felülmúlhatatlan Magas-Tátrai Menthol-fenyőeszt használni. Bevált mint kitűnő bédörzslőszer ízületi fájdalmaknál. Kitűnő mint fejbőr-ápoló. Megakadályozza a hajhullást és korpaképződést. Néhány cseppet fél pohár vízre használva, kitűnő szájjvíz és desiniciens. A szobalevegő javítására, szétpermetezve kitűnő fenyves illatot áraszt. Üvege 1-20 K. Nagy üveg 2-50 K. 6 üveg rendelésénél bérmentve. Kapható egyedül: Szalai-gyógytárban, Iglió, (Szepesvármegyey.)

Vendéglősök és a zene. Igen érdekes jelenséget van alkalma megfigyelnie mindenkinek, aki az utóbbi időkben vendéglőkben megfordult. Az ennek előtte csöndes kis korcsmákban vidám zene hangjai csendülnek fel és az eddig majdnem kihaltak tetsző éttermek pálmái mögött a világ összes zongora-virtuózainak játékát reprodukálja eredetű művésziességgel a Sternberg-féle villamos zongora. Ami leginkább jóleső: ezen zeneileg tökéletes önműködő zenélőművek a magyar ipar remekei; t. i. Sternberg Ármán és Testvére cs. és kir. udv. szállítók budapesti hangszergyárából indulnak világhódító útjukra.

A „Háztartás” Könyvtára. A magyar gazdasszonyok régi vágya teljesedett a „Háztartás” könyvtárának megindulásával. A „Háztartás” Kürthy Emilné, ezen országosan népszerű szaklapja, 18 év óta a háztartási tudnivalók olyan szédületes sokaságát közölte, hogy ezek áttekintése évfolyamainak a könyvtárra gazdagodott kötetekben ma már lehetetlen. Kell egy könnyen kezelhető, s mégis tartalmas, gyűjteményről gondoskodni, melynek minden egyes kötetében, hosszas keresés nélkül, megtalálják a nők azt, a mire éppen szükségük van. Erdős József a „Háztartás” kiadótulajdonosa fölismerete ezt a hiányt, s Kürthy Emilné szerkesztésében megindította a „Háztartás” Könyvtárát, melyből eddig husz számot bocsátott a gazdasszonyvilág rendelkezésére. E csinosan kiállított kötetek tartalma: 1. Hus- és bőjtí levelek. 2. Levesbe való tészták és egyebek. 3. Különféle előételek. 4. Tojás ételek. 5. Marha-, borjú- és sertéshus ételek. 6. Szárnyasok és szárnyas vadak. 7. Nyul-, őz- és egyéb vadusok. 8. Halak elkészítése. 9. Különféle főzelékek. 10. Gyúrott és kifőtt tészták. 11. Élesztős tészták és rétesfélék. 12. Torták könyve. 13. Sós és édes mártások. 14. Édességek és cukorkák. 15. Egyes sütemények. 16. Különféle italok. 17. Jóízű kenyér sütés. 18. Fagylaltok kocsonyák, krémek. 19. Gyümölcs befőzés. 20. Zöldség, uborka, stb. eltartása. A felsorolt címek fölmentetnek minden magyarázás alól. A falusi polgári és főúri konyha minden szükségletét kielégíti e 20 könyv. Receptjeinek utasításait a kezdő gazdasszony is követheti, viszont a tapasztaltak is bőségesen találnak bennük jóízű, új ételek szakavatott leírását. Reméljük, hogy az érdekelt hölgyek meleg pártolása lehetővé teszi, hogy a „Háztartás” Könyvtárának első sorozatát mielőbb a második kövesse. Ezt annál is inkább várhatjuk, amennyiben egy-egy kötet ára mindössze 20 fillér. — Mind a husz kötet 4 kor. beküldése ellenében bérmentve küldik. Megrendelésnél eleendő a szám jelzése. Megrendelhető a „Háztartás” Magyar Aszszonyok Lapja kiadóhivatalában Budapest, VI., Eötvös-utca 36.

Egyesületi hírek.

Közli: az „Országos Halotthamvasztó Egyesület” titkársága

El méltóztattak találni: a belügyminister még most sem intézte el alapszabályaink ügyét. Sem jóvá nem hagyta, sem meg nem semmisítette azokat. Bármelyik ténykedése határozott cselekvés volna a mitől a kiváló államférfiu ítírózik s így szépen belejöttünk a benyújtás 7-ik esztendejébe. Igaz, hogy a koránynak ma sokkal nagyobb bajai vannak, semhogy a mi kicsiny dolgunkkal foglalkozzék de az is igaz, hogy voltak nyugodt napjai is, a mikor játszva intézhette volna el a mi ügyünket, ha — akarta volna. Tartunk tőle és egyben reméljük, hogy mire akarni fogja, már nem lesz módja hozzá s talán olyan emberek jönnek — igaz, hogy erre kevés a remény — a kik akarni és tudni is fogják megcsinálni azt a minek meg nem csinálása európai botrány immár.

Kivonat az alapszabályokból:

4. §. „Az egyesület tagja lehet, nemre való tekintet nélkül mindenki, jogi személyek is (törvényhatóságok, társaságok, egyesületek, szövetkezetek, részvénytársaságok és cégek).“

„A tagok lehetnek: alapító és rendes tagok.“

„a) *Alapító tagok* azok, kik egyszer s mindenkorra legalább 200 koronáral járulnak ez egyesület céljaihoz.“

„b) *Rendes tagok* azok, akik 3 évre terjedő kötelezettséggel évi 4 korona tagsági díjat fizetnek.“

A tagsági díjak legcélszerűbben Rikli József V., Fürdő-utca 2. sz.) egyesületi pénztáros czimére küldendők.

Tagbelépési lapot és az egyesületre vonatkozó felvilágosítást készséggel küld az „Országos Halott-hamosztó-Egyesület“ titkári hivatala, II., Zsigmond-utca 10.

Nyugtatónyozás a tagdíjakról 1913. évre:

Dr. Osváth Ferenc ügyvéd, Budapest.	--- K 4.—
Dr. Osváth Ferencné sz. Király Erzsike	--- K 4.—
Wahlkampf Károly Budapest	--- K 4.—
Dr. Koch Béla Mosonvármegye tiszt főorvosa	K 4.—
Rósa Géza Debrecen	--- K 4.—
Az egyesület vagyona: 1912. jan. 15-én 92 K 78 fillér.	

KÖZGAZDASÁGI HIREK.

A Brassói cellulóze-gyár r.-t. december 31-én tartotta meg Pallavicini Ede őrgróf elnökletével közgyűlését, mely elhatározta, hogy a múlt üzletévről áthozott 21.014.52 K-nyi veszteség, mely a lefolyt 1911—12-iki üzletévben elért 17.126.21 K-nyi nyereség tekintetbevételével 3.888.31 K-ra csökken, új számlára vitessék át. Az igazgatóság jelentéséből kiténik, hogy mind a zernesti, mind a turoczszentmártoni gyárak foglalkoztatása a lefolyt üzletévben jobb volt, mint az előző években. A közgyűlést követő igazgatósági ülésen Pallavicini Ede őrgrófot elnökké, Ullmann Adolfot alelnökké újból megválasztották.

Bründl János csász. és kir. udvari szállító cég hirdetését t. olvasóink figyelmébe ajánljuk.

A legnagyobb magyar napilap. Mindenki kitálja, hogy a legjobb magyar napilap „Az Ujság“. Független a pártoktól, kormánytól egyaránt. Előfizetése egy óra 2 korona 40 fillér, negyedévre 7 korona. „Az Ujság“ kiadóhivatala: Budapest, VII., Rákóczi-út 54. sz.

Kávéházakban, klubokban és egyletekben kérjük a „Hamvasztás“-t!

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

Tisztelt munkatársainkat felkérjük, hogy közlésre szánt kézírataikat mindenkor legkésőbb 8 nappal a lap megjelenése előtt, tehát a hónap 15-ig hozzánk juttatni sziveskedjenek.

Kérjük azokat, akik a halott-hamosztás eszméjének megvalósítását célzó mozgalmakról tudnak, hogy arról bennünket értesíteni sziveskedjenek.

L. L. urnak Arad. Szívesen várjuk a dolgok megbeszélése végett. Legközelebbi számunkban közlünk egy olyan cikket, amelynek tartalmában meg fogja találni a választ valamennyi kérdésére.

B. A. Köszönjük az újabb becses küldeményt, a melyet mindjárt fel is használtunk.

T. M. Igaza van. Eljárása helyes. Legyen szerencsénk mielőbb.

K. S. Felhalmozódott aktuális anyagunk miatt még nem térhetünk rá a dologra, de legközelebb sorát ejtjük.

A KIADÓHIVATAL KÖZLÉSEI.

Kérjük tisztelt olvasóinkat, hogy lapunkat — az eszme érdekében — ismerőseik körében terjeszteni sziveskedjenek. Ajánlott czimre szívesen küldünk mutatóányszámot.

Azokat pedig, akiknél előfizetést gyűjtő iv van, annak szíves beküldésére kérjük.

Előfizetési felhívás.

Azokat a tisztelt előfizetőinket, akiknek előfizetése

1912. december 31-én lejárt,

szintugy azokat, akiknek előfizetése elébb járt le, tisztelettel felkérjük, méltóztassanak előfizetésüket megújítani, nehogy a lap szétküldésében fennakadás történjék.

A kiadóhivatal.

Tisztelettel felkérjük előfizetőinket, hogy a lap szétküldésében vagy kézbesítésében történő minden zavarról vagy rendetlenségről bennünket akár telefonon, akár postán azonnal értesíteni sziveskedjenek, hogy a mulasztások orvoslásáról, valamint lapunk pontos kézbesítéséről gondoskodhassunk.

A kiadóhivatal.

A halotthamvasztáshoz szükséges apparatusok készítését Klingenstierna-Beck legjobban elterjedt szisztemája szerint elvállalja

GEBRÜDER BECK OFFENBACH a. M., Wilhelmstrasse 19/21.

Eddigi készítményei: Heidelberg, Offenbach, Bergen (Norvégia), Mainz 2 kályha, Meiningen, Bremen 2 kályha, Chemnitz, Heilbronn, Coburg 2 kályha, Baden-Baden, Ulm 2 kályha, Pössneck, Zwickau, Sonneberg, Stuttgart, Jena 2 kályha, Lübeck, Gera 2 kályha, Stockholm.

Szent-Margitszigeti üditővíz
legkiválóbb szénsav-
val telített ásványvíz.

Mint asztali víz nagyon kellemes, jó hatásu, egészség ápoló ital. Szt.-Margitsziget Gyógyfürdő Felügyelőségének saját kezelésében.

Telefon 36-52.

Szent-Margitsziget Gyógyfürdő Felügyelősége.

SZENT-LUKÁCSFÜRDŐ gyógyfürdő.

Téli és nyári gyógyhely

csusz, köszvény, ideg- és bőrbajok ellen. — Természetes meleg kén-s források, radium iszapfürdők, gőzfürdők és gyógyvizusodák. Radium-Emanatorium. Gyógy-szállodák. — Kimerítő prospektust küld a

SZT.-LUKÁCSFÜRDŐ IGAZGATÓSÁGA,
BUDÁN.

BRÜNDL JÁNOS csász. és kir. udv. szállító
BUDAPEST, VII., ÓVODA-UTCA 34. SZ.

Központi fűtés és szellőztetés. Gyógy- és gőzfürdők.

Vízvezeték, csatornázás és légszusz-berendezések

Városi vízművek, csatornázások és derítőtelepek.

Hamvasztó-kályhák

készítését Rich. Schneider-féle rendszer szerint, amely a legjobb és legelterjedtebb (több mint 36 készült eddig) a legmesszebbmenő garancia mellett vállalja a

Bureau für technische Feuerungs Anlagen **RICH. SCHNEIDER**
STETTIN. G. m. b. H. Schwarzer Damm 13. a

Ingyen
hangverseny grammofon!

20 darab kétoldalu
nagy hanglemez
vásárlása
esetén.

Kizárólag kapható:

Sternberg Ármín és Testvére

cs. és kir. udvari hangszergyár

BUDAPEST, VII., RÁKÓCZI-UT 60. SZ.

Képes árjegyzék ingyen és bérmentve!

Gebr. Barnewitz, Dresden-A.

Fémárugyár.

Sürgőnycim: Barnewitz, Dresden.

Telefon: 15 és 3414.

Alapított 1865-ben.

400 munkás.

Legcsinosabb munka. Művészi kivitel. Legnagyobb tartósság. Nagy választék. Pontos szállítás. Mérsékelt árak. A kivitel a beküldött rajzok szerint olcsón történik. Művészi bronzablák. Képviselők keresttenek

Hamvedrek, urnák tömör bronzból

Ujdonság!

Urnákat

át nem látszó kristályüvegből

Dr. Seffner titkos tanácsos,

Leipzig, tervei szerint a

legművésziesebb kivitelben

készít:

KRUG & MUNDT Leipzig.

Árjegyzék ingyen.